

**LATVIJAS GOVJU ŠKIRŅU IZVEIDOŠANA
UN
LATVIJAS ZILĀS GOVS IZZUŠANA**

Ivans Griņevičs, Ilgars Grosvalds

Latvijas Zilo lopu audzētāju asociācija

Latvijas Zinātņu vēstures asociācija

Adrese: Pļavas 11, Rembate, Ķeguma nov., Ogres raj., LV-5016

Kurzemes pr. 88-11, Rīga, LV-1069, Latvija

Tālr.: + 371 67421472, e-pasts: lzlaa@inbox.lv

Vietējo govju pamatsugu izpētes sakums ir 20. gs. sākums. Pirmais tai pievērsās ievērojamais Latvijas lopkopības speciālists, vēlākais Latvijas Zinātņu akadēmijas pirmais prezidents (1946-1951) Paulis Lejiņš. 1910. gadā, uzņemoties Lustes muižas (Friedrichlust) Zemgalē mācību un izmēģinājumu saimniecības vadītāja pienākumus, par vienu no galvenajiem uzdevumiem viņš uzskatīja „*no veselīgiem un ražīgiem, pie vietējiem apstākļiem pieradušiem kustoņiem caur pareizu izlasi, ēdināšanu un kopšanu, izaudzināt veselīgas un ražīgas govīs, kas dod ne tik vien kā daudz, bet arī treknu pienu... pieturoties pie daudziem jau pieņemtā principa – ar ārzemju sugām nekrustot, drīz arī tiksīm pasi pie savas „sugas”, kuru tad, kad būs mūsu pasu vajadzības labu govju ziņā apmierinātas, varēsīm arī piedāvāt uz ārieni*”.

Lustes muižā vecās, mazražīgās govīs izbrāķēja. To vietā iegādājās jaunas govīs ar dažādu ādas krāsu – brūnas, sarkanas, sarkanraibas un zilas. Galveno vērību P. Lejiņš pievērsa izslaukumam: „*raibaliņa, dūmaļiņa, ka tik piena devējiņa*.” Vairumu govju ļoti kopjot un barojot viņš izveidoja par labām slaucamām govīm. 1913. gada vairākām govīm piena izslaukums pārsniedza 3000 kg un tauku saturs 4-4,3 %.

P. Lejiņš uzskatīja, ka vajadzīgs izaudzināt savu, vietējiem apstākļiem piemērotu sugu. To apstiprina jau 1895. gadā Jelgavas Lauksaimniecības biedrības veiktā slaukšanas ar piena tauku satura pārbaudes: vietējām govīm bija daudz augstāks tauku saturs nekā muižnieku no ārzemēm ievestajām govīm.

1913. un 1914. gados Krievijas Zemkopības departamenta lopkopības pētīšanas ekspedīcija Zemkopības ministrijas zinātniskā padomes locekļa profesora J. Ļiskuna vadībā vērtēja govkopības stāvokli Ventspils, Jaunjelgavas un Ļaudonas apvidos, bet tās darbu pārtrauca Pirmais pasaules karš. Par šiem Latvijas vietējā lopu pētījuma rezultātiem J. Ļiskuns nāca pie secinājuma: „*Katrā ziņā, vērtējot vietējo lopu piemērošanos vietējiem apstākļiem, jānāk bez tam arī pie slēdziena, ka šo lopu labākie pārstāvji ir ļoti vērtīgi, ar augstu barības atmaksu un piena atdevi. Šie lopi sevišķi vērtīgi sliktu ganību un trūcīgas barības apstākļos*”.

Pēc kara P. Lejiņš 1922. gadā uzņēmās Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes mācību un pētīšanas saimniecības „Rāmava” vadību, kas atradās 9 km no Rīgas, Daugavas kreisajā krastā pie Bauskas šosejas. Arī te P. Lejiņš uzskatīja, ka Latvijas govkopības uzlabošanai nav vajadzīgs dārgais ārzemju govslopu eksports, bet gan pašu sistemātiskais darbs. Lai pierādītu, ka vietējo lopu lielākajai daļai ir labas iedzīmtas īpašības, kuras jāizkopj, viņš iegādājās govīs no dažādiem Latvijas novadiem.

Rāmavā sākumā audzēja piecas dažādas govju sugas:

1. <i>Latvijas zilo</i> (cilts zīme LZ),	4. <i>Latvijas melnraibo</i> (LM),
2. <i>Latvijas sarkano</i> (LS),	5. <i>Latvijas brūno</i> (LB).
3. <i>Latvijas sarkanraibo</i> (LR),	

Pēc Lejiņa ierosinājuma, jau divdesmito gadu sākumā, Latvijā ieviesa ciltsgrāmatas Latvijas brūnajām, Latvijas melnraibajām, Latvijas sarkanajām, Latvijas sarkanraibajām un Latvijas zilajām govīm.

Pēc 1926.-1930.g. ciltsgrāmatu datiem (VIII – IX sēj.) ierakstītā Latvijas govju vidējā ražība bija samērā līdzīga. Latvijas zilā pēc rādītājiem neatpalika no citām govju sugām (sk. tabulā).

1926. – 1930.g. ciltsgrāmatā ierakstīto Latvijas govju vidējā ražība

Šķirne	Skaits	Noslaukums kg	Tauku saturs %	Piena tauki kg
<i>Latvijas brūnā</i>	7784	2694	3,90	105,2
<i>Latvijas melnraibā</i>	2373	2829	3,75	106,0
<i>Latvijas sarkanraibā</i>	879	2650	3,98	105,6
<i>Latvijas zilā</i>	76	2639	3,95	104,2

Zilās govīs bija izplatītas Ventspils, Dundagas un Popes apkārtņē, sarkanraibās – Vestienā, Secē, Vilcē. Latvijas zilo govju skaits strauji samazinājās. Pēdējā Latvijas zilo tīršķirnes ganāmpulka saimniecība bija Cēsu apriņķī, Veselavas pag. Apiņkalnā pie Lapiņa k-ga, kurš 1935. gadā atteicies no tīršķirnes zilo lopu audzēšanas, sākot pielietot krustošanu. Arī sarkanraibā asimilēja sarkano.

Līdz ar to „Rāmava” 1927. – 1928. gadā audzēja vairs tikai 3 šķirnes: Latvijas sarkanraibo, Latvijas brūno un Latvijas melnraibo (sk. tabulā).

„Rāmavas” govju vidējā ražība 1927.-1928.gadā

Šķirne	Dzīvsvars, kg	Noslaukums, kg	Tauku saturs, %
<i>Latvijas sarkanraibā</i>	450	3681	4,06
<i>Latvijas brūnā</i>	460	4217	3,77
<i>Latvijas melnraibā</i>	540	5075	3,26

Par dominējošām šķirnēm Latvijā kļuva brūnā un melnraibā. Latvijas melnraibā attīstījies galvenokārt uz holandiešu un frīzu sugu celmiem, brūnā – uz Angelnas, dāņu celmiem. Tā Latvijas melnraibā un Latvijas brūnā šķirne izveidojusies sistemātiski krustojot vietējos lopus ar ārzemju šķirnēm vai arī audzējot tīršķirnē līdz pilnīgai asimilācijai. Brūnajai bija augstāks tauku saturs 4,06%, bet melnraibajai augstāks izslaukums gadā – 5075 kg, toties stipri zemāks tauku saturs – 3,26%.

Ieteicamā literatūra

1. Lejiņš P. No Lustes. Zemkopis, 1910, Nr.50, 985 lpp.
2. Лискун, Е. Ф. Латвийские породы / No rokraksta tulkojis H. Celmiņš. Rīga: 1924.g. Lauks. Depart. izd., 27. lpp.: 3 lapas ar vietējo lopu nobildējumiem.
3. Paulis Lejiņš dzīvē un darbā / LPSR ZA; [redkolēģija: K.Pētersons . [u.c.]]. Rīga : Zinātne, 1983. 278 lpp. : 21 lp. il., ģīm.
4. Griņevičs Ivans. Latvijas zilie lopi / Ivans Griņevičs, Vilnis Madžulis. – Rēbata : SLU, [2003]. - 256 lpp. : il.
5. Griņevičs Ivans. Latvijas zilie lopi / Ivans Griņevičs, Maksims Lapkovskis. – Rēbata : SLU, 2003. - 30 lpp. : kartes, sh., tab.
6. Grīnvalde Agita. Godā ceļ „Latvijas zilo” govī / Agita Grīnvalde ; tekstā stāsta Ivans Griņevičs // *Staburags*. – (2003, 21.okt.).
7. Izstādē – Latvijas zilā : materiālu sagat. Anda Hailova, Anita Jaunbelzere // *Lauku Avīze*. – Nr.196 (2003, 8.okt.), 14.lpp.
8. Brinkmane Ilze. Zelta zilā : [par Latvijas zilo govju šķirni] / Ilze Brinkmane ; tekstā stāsta Šķirnes saglabāšanas apvienības „Zilā gov” valdes locekle Daiga Šimkeviča, lopkopības speciālists Ivans Griņevičs//*Diena*-Nr.25 (2010, 30.janv.), 40.-43. lpp.
9. Griņevičs Ivans. Latvijas zilās govīs vai no Daugavas izpeld zilā govī : [par zilo govju izplatību Latvijā] / Ivans Griņevičs // *Veterinārais Žurnāls*. - ISSN 1407-0065. - Nr.1 (2010, pavasaris), 42.-45.lpp. : sh.
10. Griņevičs Ivans. No Daugavas izpeld zilā govī [Elektroniskais resurss]. – Resurss aprakstīts 2010.g. 16.jūl. // *Agropols* [Elektroniskais resurss]. - Tiešsaistes žurn. - Nr.14 (2010, 8.aprīlis). - Pieejas veids: tīmeklis WWW URL: <http://www.agropols.lv/?menu=97&newsid=93243>
11. Griņevičs Ivans. Pirms 22 gadiem : Zilais Valmierietis : [par Latvijas zilo govju šķirnes ciltstēvu] / Ivans Griņevičs // *Liesma*. – ISSN 1691-0397. – (2010, 22.janv.), 4.lpp.
12. Griņevičs Ivans. Zilā govī atgriežas / Ivans Griņevičs // *Vides Vēstis*. - Nr.3 (2010), 30.-33.lpp. - Tas pats elektroniskajā versijā pieejams tīmeklī WWW. URL: <http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=128&what=30>.
13. Griņevičs Ivans. Zilā izpeldēja no Daugavas / Ivans Griņevičs // *Agro Tops*. – ISSN 14075164. – Nr.9 (2010, sept.), 52.-54.lpp.
14. Griņevičs Ivans. Zilajam Valmierietim – 22 : [par Latvijas zilo govju šķirnes ciltstēvu] / Ivans Griņevičs // *Saimnieks LV*. - ISSN 1691-1598. – Nr.1 (2010, febr.), 8.lpp.
15. Griņevičs, Ivans Vietējo govju pamatšķirņu izveidošana un Latvijas zilā govī / Ivans Griņevičs, Ilgvars Grosvalds. Rēbata : Latvijas zilo lopu audzētāju asociācija, 2010. 32 lpp., [4] lpp. il., karte ; il., faks., tab. ; 21 cm. Padomi zemniekam ; 14. laid. . Bibliogr.: 16. lpp. (17 nos.).
16. Гриневич Иван. Голубая Вента : [par Latvijas zilo govju šķirni : stāsta viens no grām. „Latvijas zilie lopi” aut.] / Иван Гриневич ; записала Надежда Котикова // *Балтийский пульс*. - ISSN 1407-8597. - N 2 (2004), c.34-35.